

**FILOSOFIA ÎN CETATE:
ECONOMIE, ECOLOGIE, MASS MEDIA**

**CONFRUNTAREA CU O MASS MEDIA
PROFESSIONALĂ „AGORAFOBICĂ“.
O TIPOLOGIE A PRACTICILOR JURNALISTICE
DE ÎNTĂRIRE A DEMOCRAȚIEI ȘI PARTICIPĂRII**

NICO CARPENTIER

I. Introducere

Acest articol oferă o tipologie prescriptivă a practicilor jurnalistiche de întărire a democrației și participării, care vrea să furnizeze cel mai general răspuns posibil următoarei întrebări: cum poate mass media majoritară, tradițională și ne-extremistă (*mainstream*), activă în contextul scrierilor non-fictiune, să stimuleze cetățenia activă și munca pe căi democratice? Punctul de plecare al acestei întrebări (și al acestui articol) legitimează cetățenia activă și democrația dezvoltată, de la un punct de vedere democratic formal din perspectiva care se concentrează asupra practicilor și culturilor democratice; atât dintr-o abordare (îngustă) a sistemului politic, cât și dintr-o perspectivă (largă) a politicului, ca o dimensiune care atrage după sine socialul.

După o citire rapidă (și superficială), pare destul de ușor să dai o serie de răspunsuri singulare acestei întrebări. Oricum, conceptele de bază ale întrebării, cetățenia și democrația, nu pot fi definite ușor într-un singur mod, deoarece ele conțin înțelesuri foarte diferite — uneori chiar contradictorii. Rolul mass media în această constelație de înțelesuri și semnificații devenite de asemenea greu de descris într-un mod univoc, este dificil de precizat, iar noi avem acum nevoie să găsim o cale să ne confruntăm cu nevoia unei teorii omogene privitoare la rolul mass media, la media profesională¹ și la cetățeni în democrație.

Explicația principală pentru această complexitate semnificativă și pentru răspunsurile dispersate la această întrebare simplă pot fi găsite în poziții teoretice și ideologice care structurează modelele necesare pentru a răspunde acestei întrebări. Toate acestea sunt bazate pe considerații specifice despre lume care au modalități diferite de a se raporta la valorile occidentale consacrate ca libertatea, egalitatea și dreptatea.

Totuși, aceasta nu implică faptul că toate modelele ar putea să aibă aceeași greutate și că impactul lor asupra socialului ar fi unul echilibrat. Unele dintre aceste modele au reușit într-adevăr să-și cucerească o poziție dominantă între teoriile și practicile legate de mass media și de democrație. În același timp, cunintele exprimate de către Sayyid și Zac trebuie reținute: „Hegemonia este întot-

deauna posibilă dar nu poate fi niciodată totală“² Au existat tentative — modele alternative ale mass media precum și proiecte de reformă jurnalistică — pentru a rupe aceste articulații hegemonice ale relației dintre mass media și democrație.

Dată fiind bogăția și diversitatea acestor modele, abordarea tradițională constând pur și simplu din a le lista și a le compara, poate fi curând abandonată. În locul acestui demers de analiză este de preferat ca atât modelele alternative cât și cele dominante să fie reanalizate, investigate în relație cu tehnicile participative și democratice pe care le-ar avea de oferit. Aceasta implică de asemenea că pretențiile generale de adevăr, valoare etică sau relevanță practică a modelelor discutate nu este ceea ce e discutat aici: încărcătura lor ideologică este pentru moment pusă între paranteze. Premiza acestui articol este că practicile democratice și participative care sunt promovate de către aceste diferite modele sunt complementare (și uneori se suprapun) și pot fi grupate într-o singură tipologie mai amplă. Modelele care teoreteizează în mod specific relația dintre mass media și democrație pot fi folosite ca blocuri constructive pentru această tipologie.

II. *O trusă pentru cercetarea acțiunii*

Tipologia propusă a fost testată într-un program de cercetare orientat către mass media belgiană majoritară (*mainstream media*), excluzând mass media extremistă, ale cărui rezultate sunt reținute în acest articol. Analiza conține rezultate relevante în sine, dar a generat și programe de informare a jurnaliștilor și a cetățenilor (o campanie inițiată de Fundația Belgiană Regele Baudoin, în 2000). Jurnaliștii profesioniști au fost încântați de seminariile la care au participat, seminarii stabilite doar ca un cadru al căror conținut concret urma să fie determinat de către jurnaliștii însăși.

Jurnaliștii au lucrat pe grupuri de limbă, în ateliere de familiarizare cu tipologia practicilor democratice și participative, dându-le posibilitatea să-și discute și proiectele în desfășurare. Proiectele în care au participat s-au încheiat spre sfârșitul lui 2003 când au fost rugați să se autoevalueze. Aceste autoevaluări au fost combinate cu evaluările analiștilor mass media care s-au ocupat de fiecare proiect și au fost publicate în două rapoarte, pentru fiecare limbă de lucru (franceză, flamandă).³

Jurnaliștii au dovedit o mai mare înclinație spre practici tradiționale de facilitare a înțelegерii știrilor de către audiențe, de corectare a propriilor greșeli, de contextualizare a știrilor și de a acționa ca niște „câini de pază ai democrației“ în raport cu guvernările, decât spre cele alternative sugerate în discuțiile de familiarizare cu proiectul. În special practicile concentrate îndeosebi pe participare au fost mai puțin considerate, atât ca utilitate, cât și ca nivel concret de folosire. Itemi ca organizarea de întâlniri cu audiențe, între cetățeni și politicieni, analizând apoi structural *feedback*-ul, cu atenție sporită pentru mass media participativă și învățând din aceasta și facilitând participarea structurată a audienței au înregistrat procente de utilitate sub 12%. Jurnaliștii însăși au evaluat rezultatele proiectului în care s-au implicat. Datele au exemplificat cultura mass media din Belgia, poziția profesioniștilor mass media față de un rol democratic-participativ

mai elaborat și ezitarea lor de a se implica în proiecte care stimulează și adâncesc rolul participativ-democratic jucat de ei precum și de către audiențe.

Tipurile de mass media participante și cadrele propuse jurnaliștilor reies din tabelul următor:

<i>Tipul conținutului proiectului cadru</i>	<i>Numele organizatorilor mass media</i>	<i>Numărul de proiecte selectate</i>
Cadrul emancipator	Belga; TV Brussel; VRT (Oportunități egale); Gazet Van Antwerpen; Divazine; LALibre Belgique; Le Ligueur; Femmes d’Aujourd’hui & Het Belang van Limburg	9
Cadrul participativ	Antenne Centre; Divazine; Fédération des Télévisions Locales; Het Belang van Limburg; Het Niewsbald; Indymedia; La Libre Belgique; Le Soir; No Télé; Sud Presse; Télevésdre; TV Limburg & VRT (Radio 1)	13
Cadrul educațional	International Perscentrum Vlaanderen; Le Soir; Sud Presse; Antenne Centre; Het Belang van Limburg; Belga; TV Brussel & Indymedia	8
Cadrul servicii	Bel-RTL; Fédération des Télévisions Locales; Femmes d’Aujourd’hui & Le Ligueur	4

III. Teoria normativă, reforma jurnalistică și democrația

Întorcându-ne la tipologie și la blocurile sale constructive, nu este nici o coïncidență faptul că în literatura consacrată studiilor mass media, teoriile asupra rolului mass media în societate pot fi găsite sub numitorul comun „teorii normative“. Un punct cunoscut de referință este lucrarea *Four Theories of the Press* (*Patru teorii despre presă*) semnată de Siebert, Peterson și Schramm (1956), bazată pe lucrările Comisiei Hutchins (1947), care conține câteva poziții ce rămân în mod surprinzător contemporane și astăzi. În carte, autorii descriu patru teorii privind presa scrisă, între care două modele sunt relevante pentru discuția de față: modelul liberal (sau libertarian) și modelul responsabilității sociale.

Modelul liberal se concentrează mai ales asupra informației, dar această funcție a mass media se află într-o relație de complementaritate cu rolul lor de „câini de pază ai democrației“ pentru a controla autoritățile și din necesitatea de a crea un forum independent pentru dezbatere o așa numită „piată liberă a ideilor“. În cadrul modelului responsabilității sociale aceste funcții sunt în continuare completate de accentuarea importanței reprezentărilor corecte ale grupurilor sociale și a furnizării „unei relatări adevărate, inteligibile și inteligente“ a „evenimentelor zilei în contextul care le dă semnificația“ (Hutchins, 1947, citat de

Siebert et al., 1956, p. 87). Deoarece lucrarea *Four Theories of the Press* a fost considerată reductivă, McQuail (1994) a adăugat încă două modele: modelul dezvoltării și modelul participativ-democratic. Ambele modele se concentrează asupra rolului participativ al mass media. Acestea sprijină dreptul de a comunica, definind comunicarea ca pe un proces bidimensional, bazat pe dialog și interacțune. Acesta este combinat cu o accentuare pe democratizarea comunității, facilitând accesul non-profesioniștilor și participarea lor atât la realizarea conținutului produselor jurnalistiche, cât și în procesul de producere a conținutului organizațiilor mediatice înselă.

Cinci componente de bază furnizează fundațiile pentru ca relația dintre mass media și democrație să poată fi dedusă din aceste teorii normative. Aceste cinci componente de bază sunt: funcția informativă, funcția de control, funcția reprezentativă, funcția de forum și funcția participativă. Inspirată din cercetarea lui Drijvers și a colegilor săi (2002) privind cercetarea jurnalistică și evitând o abordare prea funcționalistă, lista celor cinci funcții mass media poate fi remodelată în patru cadre care vor structura tipologia. În primul rând, cadrul strict informativ grupează funcțiile informativă și de control și ambele funcții considerate se concentrează asupra producerii de informație, fie aceasta critică sau nu. În al doilea rând, după cum diferența dintre reprezentarea comunităților și a subgrupurilor, pe de o parte, și a politicului, pe de alta, este vitală în acest context, funcția reprezentativă este împărțită între două cadre: unul privind socialul, concentrat asupra comunităților și subgrupurilor și al doilea privind reprezentarea politicului. Ambele cadre conțin elemente ale funcției forum. Aceste forumuri creează spații pentru auto-reprezentare (ca indivizi, dar inevitabil și ca membri ai sub-grupurilor sociale) și conțin o diversitate de discursuri (cadrul 2). Cum funcționarea cadrului este corelată (indirect) și cu crearea „pieței libere a ideilor“ și/sau a „sferelor publice“ această funcție este de asemenea legată de reprezentarea politicului ca atare (cadrul 3). Dar cea mai puternică legătură este cea dintre funcția forum și cea participativă, după cum aceste forumuri sunt orientate (cel puțin) către sporirea participării audiențelor. Dată fiind importanța accesului la mass media, a interacțiunii cu mass media și a participării, aceste aspecte sunt grupate în cel de-al patrulea cadrul participativ (cadrul 4).

În pofida importanței acestor teorii normative, a funcțiilor mass media și a cadrelor rezultate este necesar un *input* mai amplu pentru această tipologie, deoarece modelele normative rămân (din motive evidente) generale în abordarea lor. *Input-ul* adițional poate fi găsit într-un număr de proiecte de reformă jurnalistică, care oferă toate instrumentele pentru reforma mass media.⁴ Aceste modele vor juca un rol de suport pentru acest text, deși vor fi, ori de câte ori va fi necesar, ușor adaptate pentru a fi folosite în context occidental european.

Un prim grup de proiecte de reformă și o sursă de inspirație sunt jurnalismul de dezvoltare și emancipator, jurnalismul pentru pace și jurnalismul civil sau civic. Crucială pentru aceste proiecte este rezistența lor față de o interpretare absolută a principiului neutralității. În tradiția jurnalismului de dezvoltare și emancipare — care ar trebui să fie situat mai ales în țările în curs de dezvoltare — se

exprimă explicit că neutralitatea nu se aplică atunci când sunt în joc niște valori universalizate precum pacea, democrația, drepturile umane, egalitatea de gen și rasă, progresul social și eliberarea națională.⁵ Jurnalismul „pentru pace“ pune accentul pe evitarea jurnalismului orientat spre conflict și pe importanța abordărilor structurate, orientate spre găsirea de soluții, construind o valoare universalizată a păcii. Și, destul de similar cu cele două proiecte reformatoare de dinainte, tradiția americană a jurnalismului public pledează pentru o legătură mai puternică între comunitate și jurnalism, creând așa-zisa „corectitudine comunitară“.⁶ Această corectitudine se manifestă contrar detașării de care se consideră că este „contaminat“ conceptul de imparțialitate. Această critică a imparțialității și a „detașării față de comunitate“ care o susține implicit nu implică și faptul că orice altă formă de obiectivitate trebuie respinsă. În cartea sa *Doing Public Journalism*, Charity rezumă acest aspect astfel: „jurnalismul ar trebui să susțină democrația fără a susține anumite soluții particulare“.⁷ După cum spunea Merritt, jurnaliștii tot trebuie să-și păstreze „neutralitatea în chestiunile specifice“.⁸ Astfel, mass media trebuie să respecte și să promoveze pluralismul, pentru a stabili și păstra realizările democratice. Zona de tensiune dintre implicare și neutralitate, precum și noua interpretare pe care conceptul de neutralitate o primește în consecință este capturată de către Manca în conceptul de „obiectivitate pluralistă“.⁹

Un al doilea grup de proiecte de reformă jurnalistică combină noul jurnalism și jurnalismul de interes uman. Aceste tradiții pledează pentru centralizarea subiectivității și nu a obiectivității. În special în noul jurnalism, dezvoltat în SUA în anii '60, subminarea principiului obiectivității este un tel explicit. Acest demers se aplică și subiectivității jurnalistului care acum este un participant la evenimente: „noii jurnaliști au dezvoltat obiceiul de a sta cu oamenii despre care scriu uneori zile întregi sau săptămâni în unele cazuri“.¹⁰ Tehnicile literare folosite în noul jurnalism sunt în multe cazuri funcționale în direcția trasării personalității (sau altfel spus în direcția expunerii identității) „personajelor“ care apar în texte. Jurnalismul de interes uman va construi parțial pe acest aspect punând accentul pe știrile mai puțin dure (*soft*) și pe autenticitate și rezistând neutralității, impersonalității și factualității caracteristice jurnalismului „tradicional“. Un plus de accentuare a „vieților personale, a bucuriilor, a tragediilor, și a activităților variate ale altor oameni, îndeosebi ale acelora aflați în poziții înalte sau în împrejurări familiare“¹¹, va conduce de asemenea la o schimbare către un interes crescut pentru sfera privată, un proces pe care Van Zoonen (1997) îl descrie ca intimizare.¹² În al treilea rând, aspectele narative ale știrilor sunt de asemenea subliniate în tradiția știrilor de interes uman. Schudson se referă la „jurnalismul poveste“.¹³ Accentul pus pe narațiune face din jurnalistul profesionist mai mult un „povestitor“ decât o „persoană autorizată care spune adevărul“.¹⁴ Deși folosit pe larg, jurnalismul de interes uman rămâne o formă distinctă de jurnalism, contestată de către jurnalismul „tradicional“, după cum arată Meijer: „perspectiva convențională scoate în evidență raționalitatea, conflictul și conținutul, mai degrabă decât emoționalitatea, dialogul și impactul“.¹⁵

IV. Cele patru cadre ale tipologiei

După cum am mai menționat, structura acestei tipologii a practicilor jurnalistice democratice și participative este bazată pe discutarea teoriei normative, din care au rezultat patru cadre: unul strict informativ, unul referitor la reprezentarea comunității politice și a subgrupurilor acesteia, unul privind reprezentarea politicului în general și unul participativ. În economia fiecărui cadru sunt definite mai multe dimensiuni. Când se elaborează aceste dimensiuni specifice inspirația constă în proiectele de reformă jurnalistică. Deși structura cu patru cadre și 12 dimensiuni este parțial bazată pe analiza investigațiilor jurnalistice discutate mai sus, desigur că aici vom avea doar o formă din multitudinea posibilă de sistematizări a acestei realități complexe.

Pe lângă descrierea mai degrabă generală a fiecărui cadru și a dimensiunilor fiecărui cadru a fost ilustrat prin câte un proiect concret din campania „mass media și cetățenii“ promovată de Fundația Regele Baudoin. Pentru a contrabalansa accentul potențial prea puternic pus pe noul journalism toate exemplele sunt selectate din proiectele tradiționale mass media. Argumentul teoretic din spatele acestei alegeri este că practicile de susținere a participării și democrației sunt într-adevăr practici sociale care nu pot fi atribuite în mod automat unor tehnologii mass media specifice. A fost acordată atenție și echilibrării proiectelor din televiziune și din presa scrisă și dintre grupurile vorbitoare de franceză și cele vorbitoare de olandeză. A rezultat următoarea selecție.

	<i>Grupul vorbitoare de olandeză</i>	<i>Grupul vorbitoare de franceză</i>
Ziar	Cazul 1, cadrul 1 Het Belang van Limburg	Cazul 3, cadrul 3 La Libre Belgique
Stație TV	Cazul 4, cadrul 4 TV Limburg	Cazul 2, cadrul 2 La Fédération des Télévisions Locales

Cadrul 1: informație și control

Importanța democratică a informației este subliniată în cele mai multe modele teoretice. Modelele liberale ating înima acestei argumentări afirmând că mass media, punând informația la dispoziția oamenilor, împuñnicește cetățenii să controleze în mod formal și informal statul (cu alte cuvinte: sistemul politic). Funcția de „câine de pază“ îndeplinită de mass media urmează această linie de argumentație: orice disfuncție a statului (și prin extensie a pieței) trebuie identificată și adusă în atenția publică a mass media. Oferta de informație critică este deci considerată o atribuție importantă a mass media democratică.

Trebuie reținut faptul că informația nu este un concept neutru. La primul nivel problemele de selectare și distribuire a informației și procesele corelate de supraveghere a sistemului politic din partea societății a fost parte a scrutinului

științific timp de decenii. Doar întrebarea „A cui informație va fi oferită?” poate sugera dificultățile ascunse în spatele noțiunii de informație. Mai mult, este imposibil din punct de vedere epistemologic să trasăm exact granițele dintre informațiile „factuală” și reprezentările pe care informația le conține. Factualitatea construiește „regimuri” reprezentătionale care sunt de neevitat în prezența sa, variate în natura lor și în același timp ținte ale proiectelor hegemonice. O problemă specifică este aici că aceste fluxuri informaționale uneori ne oferă reprezentări pe care le putem descrie doar ca fiind stereotipice. Un exemplu clasic este dat de continentul african asociat cu conflictul și subdezvoltarea.

În pofida importanței acestor nuanțe, distincția dintre informație și reprezentare rămâne crucială din considerente analitice, din moment ce practici potențiale de sporire a democrației sunt întrețesute în acest cadru strict informativ. În acest prim cadru sunt considerate cinci dimensiuni, toate incluzând condiția absolut necesară a adevărului informației prezентate: informație accesibilă și inteligibilă, orientată spre interacțiunea socială, pozitivă, structurată și critică (potrivită pentru funcția de control și „câine de pază”). Prima dimensiune formulează condiția necesară pentru orice comunicare democratică și anume inteligibilitatea și accesibilitatea, pentru a preveni mecanismele de excluziune. Următoarele trei dimensiuni sunt corelate cu procesul de împărtășire a audienței. Informația orientată spre (inter)acțiune socială (dimensiunea a doua) face posibilă, după cum spunea Puissant, „să informezi sistematic oamenii despre toate ocaziile care le sunt oferite pentru a participa la discuțiile și la activitățile civile considerate relevante”.¹⁶ Acest fel de informare acordă atenție inițiativelor provenite de la societatea civilă, menite a completa informația despre sistemul politic.

Informația pozitivă (dimensiunea a treia) conține de asemenea o componentă orientată spre acțiune și stimulare, oferind spre exemplu „exemple mari și mici de oameni care au realizat ceva semnificativ pentru societate”.¹⁷ Motivul ar fi că o supradoză de informație negativă ar risca să aibă efecte paralizante. În consecință, nu ar stimula, nici motiva angajamentul civic activ al cetățenilor. Informația structurată (dimensiunea a patra) îngăduie audiențelor să contextualizeze evenimentele știri și să le vadă ca parte a evoluțiilor și a fenomenelor sociale pe termen lung. Deși informația structurată este adesea văzută în contrast cu cea personalizată, o subestimare a valorii socio-politice a experiențelor private și/sau individuale trebuie evitată. Această dimensiune a informației structurate este legată de cea de-a cincea dimensiune care se concentrează pe informația critică, utilă pentru a releva disfuncțiile în funcționarea statului și a pieței.

Aceste cinci dimensiuni ale cadrului strict informativ se găsesc în tensiune una față de celălătă. Dimensiunile și întreaga tipologie trebuie astfel văzute ca o scală. Pledoaria pentru informație inteligibilă, nu înseamnă o retragere în simplicitate sau o subminare a statutului expertului. În același timp plidoaria pentru mai multă comunicare stimulativă pentru (inter)acțiunea socială nu trebuie interpretată ca o legitimare a limitării informației despre sistemul politic. În fine, plidoaria pentru creșterea știrilor pozitive nu trebuie să fie o scuză pentru reducerea jurnalismului critic. Tipologia implică necesitatea permanentă de a echilibra practicile jurnalistice tradiționale cu cele alternative. Ca exemplu, ziarul „Het Belang

van Limburg“ a publicat (în perioada 14 septembrie 2002 – 28 septembrie 2003) 43 de „scrisori drăguțe“ (*Lekkere Letters*, sau *nice letters*) semnate de adulți înscriși la cursuri de perfecționare la Open School, despre vizite la Parlament etc., și mai importante în perioada alegerilor. Stilul jurnaliștilor se confrunta mereu cu stilul studenților.

Cadrul 2: Reprezentarea comunităților și a subgrupurilor sociale constitutive

Conceptul reprezentării deține de asemenea un loc proeminent în diferite modele normative, scoțând în evidență nevoia de a evita reprezentările greșite și stereotipurile. Construind pe nevoia de reprezentare corectă a unor grupuri ca emigranții și femeile, se introduce aici, de fapt, o abordare mai largă a materialului de analizat. Aceasta constă în a considera audiențele conglomerate ale diferitelor subgrupuri ale comunităților „micro-“ și „macro-“, a diferențelor legate de clasă, etnicitate și gen, dincolo de barierile dintre acestea. „Oamenii obișnuiți“ sunt adesea arătați și li se oferă cuvântul pentru a avea acces la experiențele lor autentice. (...) Reprezentarea cetățenilor include crearea de imagini privind situațiile în care cetățenii se organizează rațional și emoțional pentru a-și apăra interesele. Este o combinație complexă de indivizi și colectivități, organizații și categorii sociale ceea ce formează națiunea ca pe o „comunitate imaginată“¹⁸ sau ca pe o comunitate politică. Importanța auto-reprezentării este de considerat în egală măsură. Dimensiunile relevante în acest cadru sunt audiența și comunitatea și reprezentările pluriforme. Profilurile (de șomeri) prezentate concret la televiziunea La Fédération des Télévisions Locales au pledat în mod concret pentru contestarea stereotipurilor dinăuntrul miezului lor mediatic.

Cadrul 3: Reprezentarea politicului

Reprezentarea practicilor politice și democratice ca atare este importantă în tipologie în primul rând prin sublinierea faptului că „democrație“ este un semnificant „fluctuant“ și nu „fix“. Se consideră aici varietatea variantelor în care democrația se manifestă, distincția dintre democrația formală și culturile și practicile democratice, distincția dintre sistemul politic propriu-zis (politica) și dimensiunea mai general politică asociată socialului (politicul).

Mai ales această ultimă distincție este importantă în context: politicul poate fi definit ca la Schumpeter ca privilegiul elitelor competitive, dar și, mai general, ca dimensiune a socialului. Altfel spus, această interpretare se preocupă de distincția dintre luarea deciziilor în mod centralizat și în mod descentralizat în societate. În construirea acestei tipologii accentul este plasat pe luarea deciziilor în mod descentralizat, ca o condiție de posibilitate pentru cetățenia activă. Un alt factor important este distincția dintre abordarea de tip consensual sau conflictual a politicii. Aici ambele abordări sunt considerate și reconciliate de câte ori acest lucru este cu putință. Motivul constă în radicala contingență a socialului ceea ce conduce la o oscilare a întregului sistem între stabilitate și conflict. Simplista concentrare pe stabilitate și consens ar stopa deschiderea socialului și o încredere aproape hegeliană în sfârșitul istoriei. (...)

Modelele orientate spre conflict se deschid analizelor diferențelor și conflictelor politice. Deși aceste abordări au nevoie să se bazeze pe un consens total („hegemonic“) cu privire la valorile democratice, în contextul acestui consens limitat, lipsa de consens asupra oricărei alte teme este perfect posibilă. Într-o democrație pluralistă, luarea deciziilor se bazează pe conflict și dezbatere. După cum arată Mouffe: „Prima îndatorire a politicii democratice este nu să eliminate pasiunile, nu să le redirecționeze spre sfera privată pentru a face consensul rational posibil, ci să mobilizeze aceste pasiuni și să le dea o prezentare democratică“.¹⁹ În corelație cu această perspectivă teoretică mai complexă, dimensiunile considerate au fost luarea de decizii descentralizate, bazarea echilibrului pe argumentație și apărarea valorilor considerate universalizate, aici numită și neutralitate pluralistă. La Libre Belgique a pus în practică aceste aspecte prin proiectul său „Școala la cutie“ încercând să identifice cine decide ce în școală și să dea ocazia elevilor să participe la luarea a cât mai multe decizii.

Cadrul 4: Funcția participativă

Din punctul de vedere al participării, accesul non-profesioniștilor la mass media și participarea lor la producerea de texte jurnalisticce este adesea un proces dezechilibrat de luare a deciziilor. Aici se consideră relațiile de putere însă ca fiind bidimensionale. Puterea unui actor este limitată în raport cu cea a unui alt actor. Problema pusă aici a fost cine poate lua decizii și ce grad de participare poate fi posibil. Dimensiunile considerate au fost considerarea participării în relație cu producerea de conținut și accentul pus pe analiza organizației mass media și pe politicile sale. În proiectul „Cetățenia“ de la TV Limburg s-a stimulat o dezbatere centrată pe însuși sistemul mass media.

Tipologia democrației și a participării puse în slujba practicilor jurnalisticce

+

Cadrul 1: Informație și control

Dimensiunea 1: Informație accesibilă și inteligibilă

Nici o atenție pentru informația accesibilă și inteligibilă

Dimensiunea 2: Informație orientată spre (inter)acțiunea socială

Nici o atenție pentru informația orientată spre (inter)acțiunea socială

Dimensiunea 3: Informație pozitivă

Nici o atenție pentru informația pozitivă

Dimensiunea 4: Informație structurată

Nici o atenție pentru informația structurată

Dimensiunea 5: Informație critică

Nici o atenție pentru informația critică

Cadrul 2: Reprezentarea comunităților și a subgrupurilor sociale constitutive

Dimensiunea 6: Orientarea spre audiență și comunitate

Orientarea spre mass media

- audiență activă
- audiență multi-strat

- audiență pasivă
- audiență unidimensională, de masă

• spații pentru forum	• lipsa spațiilor pentru forum
• corectitudine comunitară	• detașare
• împuternicirea comunității ca o totalitate de deținători de acțiuni	• orientarea spre elite
<i>Dimensiunea 7: Reprezentarea pluriformă a subgrupurilor sociale</i>	<i>Reprezentarea stereotipă a subgrupurilor sociale</i>
<i>Cadrul 3: Reprezentarea politicului</i>	
<i>Dimensiunea 8: Orientarea spre decizii descentralizate</i>	Orientarea politică și deciziile elitelor
• orientate spre găsirea de soluții atunci când este posibil și spre conflict atunci când este necesar	• orientate spre conflict
• orientate spre dialog și deliberare atunci când este posibil și spre dezbatere atunci când este necesar	• orientate spre dezbatere
<i>Dimensiunea 9: Echilibrul bazat pe argumentare</i>	Echilibrul bazat pe partid sau pe oameni sau dezechilibrul Neutralitate absolută sau lipsă de neutralitate
<i>Dimensiunea 10: Neutralitate pluralistă</i>	
<i>Cadrul 4: Funcția participativă</i>	Nici o atenție acordată participării bazate pe conținut și nici echilibrării puterilor
<i>Dimensiunea 11: Participare bazată pe conținut</i>	Nici o atenție acordată participării structurale
<i>Dimensiunea 12: Participare structurală</i>	

V. Concluzie

Această tipologie cu 12 dimensiuni pentru descrierea practicilor jurnalistice suține democrația și participarea și oferă soluții pentru ca profesioniștii mass media să-și poată depăși „agorafobia“. Deși mass media tradițională au contribuit deja important la democrație, se mai pot face contribuții și mai substanțiale. Această tipologie face posibilă validarea practicilor existente, dar și implementarea de noi practici, ca în proiectele mass media ilustrative din textul articoului.²⁰ Proiectele jurnalistice concrete arată, fiecare în felul său, că este posibil să se depășească atât constrângerile, cât și prejudecățile, pentru a face democrațiiile mai substanțiale.

Traducerea și adaptarea *Henrieta Serban*

NOTE

1. Denominatorul „media profesională“ acoperă o identitate jurnalistică larg definită, incluzând jurnalismul popular (vezi Meijer, 2001).
2. B. Sayyid, L. Zac, *Political Analysis in a World without Foundations*, în: E. Scharbrough, E. Tanenbaum (eds.), *Research Strategies and in the Social Sciences*, Oxford, Oxford University Press, 1998, p. 262.
3. Carpenter și Grevisse, 2004.
4. Pentru descrierea jurnalismului „de dezvoltare“ și în special a celui „emancipator“, vezi Shah, 1996, pentru „noul jurnalism“, vezi Wolfe, 1973

- și Thompson, 1980, pentru jurnalismul „de interes uman”, vezi Harrington, 1997 și Meijer, 2000 și 2001, pentru „jurnalismul pentru pace” vezi Galtung și Vincent, 1992 și pentru „jurnalismul public” vezi Rosen, 1994, Merritt, 1995 și 1998, Glasser și Craft, 1998 și Puissant, 2000.
5. Valorile desigur riscă să primească o interpretare occidentală. Pentru a captura mai bine procesul de dialogare culturală atunci când sunt articulate, cuvintele „universalizat” și „universalizabil” sunt de preferat cuvântului „universal”.
 6. J. Rosen, *Making Things More Public*, în: „Critical Studies in Mass Communication”, 11(4), 1994, p. 371.
 7. A. Charity, *Doing Public Journalism*, New York, Guilford, 1995, p. 144.
 8. D. Merritt, *Public Journalism and Public Life*, Hillsdale, New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates, 1995, p. 116.
 9. L. Manca, *Journalism, Advocacy and a Communication Model for Democracy*, în: M. Raboy, P. Bruck (eds.), *Communication For and Against Democracy*, Montreal, New York, Black Rose Books, 1989, p. 170–171.
 10. T. Wolfe, *The New Journalism*, New York, Evanston, San Francisco, London, Harper & Row, 1973, p. 38.
 11. D. Graber, *Processing the News. How People Tame the Information Tide*, Lanham, New York, London, University Press of America, 1994, p. 212.
 12. L. Van Zoonen, *A Tyranny of Intimacy? Women, Femininity and Television News*, în: P. Dahlgren și C. Sparks (eds.), *Communication and Citizenship*, London, Routledge, 1997, p. 217, descrie intimizarea ca pe o „attenție sporită acordată suiectelor de interes uman, un mod de adresare personal și intim și tratarea comportamentelor politice și a subiectelor politice ca și când ar fi chestiuni de interes personal”. În acest text aspectul evolutiv al acestei descrieri — sugerat prin termenul lui Van Zoonen „crescând” — nu este de fapt luat în considerare, astfel încât accentul pus pe aspectul personal poate fi luat și ca o condiționare faptică.
 13. M. Schudson, *Discovering the News*, New York, Basic Books, 1978.
 14. B. McNair, *The Sociology of Journalism*, London, New York, Sydney, Auckland, Arnold, 1998, p. 65.
 15. I. C. Meijer, *The Public Quality of Popular Journalism: Developing a Normative Framework*, în: „Journalism Studies”, 2(2), 2001, p. 193.
 16. A. Puissant, *Een stem voor de burger? De „public journalism” — queeste in de Verenigde Staten van Amerika*, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 2000, p. 28.
 17. D. Merritt, *Public Journalism and Public Life*, Hillsdale, New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates, 1995, p. 89 *Public Journalism and Public Life*, Hillsdale, New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates, 1995, p. 116.
 18. B. Anderson, *Imagined Communities*, London, Verso, 1983.
 19. C. Mouffe, *For a Politics of Nomadic Identity*, în: Robertson et al., *Travellers' Tales: Narratives of Home and Displacement*, London, Routledge, 1994, p. 12.
 20. Articolul a fost adaptat și pe alocuri abreviat din considerente de spațiu. Forma integrală poate fi consultată în limba engleză, pe <http://homepages.vub.ac.be/~ncarpent/>.